

«ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ»

«Η ΗΘΙΚΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Η «ηθική» των
εκπαιδευτικών που
διδάσκουν τον

μάθημα του Σχολικού
Επαγγελματικού
Προσανατολισμού
(Σ.Ε.Π.) στα Ενιαία
Ειδικά Επαγγελματικά
Γυμνάσια-Λύκεια

Ιωάννης Χριστακόπουλος,
Εκπαιδευτικός Ειδικής
Αγωγής

Σκοπός παρούσας εισήγησης

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η ανάδειξη της ηθικής (αντιλήψεων) των εκπαιδευτικών, που καλούνται να διδάξουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.).

Λέξεις κλειδιά: Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Σ.Ε.Π.), ειδική αγωγή και εκπαίδευση, ηθική στην εκπαίδευση

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια

- Σύμφωνα με την περ. γ' της παρ.1 του άρθρου 8 του Ν.3699/2008 (Α' 199) όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 4 του άρθρου 48 του Ν. 4415 (Α' 159), «τα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια περιλαμβάνουν τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ' Γυμνασίου και τις τάξεις Α', Β', Γ', Δ' Λυκείου.
- Στα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια εγγράφονται, κατόπιν γνωμάτευσης του ΚΕ.Δ.Δ.Υ., μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίοι επωφελούνται από τα ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα της συγκεκριμένης δομής, και μέσα από την ακαδημαϊκή και επαγγελματική εκπαίδευση μπορούν να οδηγηθούν σε μεταλυκειακές δομές εκπαίδευσης και σε ανεξάρτητη ή εποπτευόμενη εργασία»

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός (Σ.Ε.Π) γενικά

- Στη χώρα μας η υποχρεωτική εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού προβλέπεται για όλα τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών σχολείων. Συγκεκριμένα, ο Σ.Ε.Π. «διδάσκεται» επί 1 ώρα την εβδομάδα καθ' όλο το σχολικό έτος στην Γ' Γυμνασίου (Υπ. Απόφαση αρ. Γ2/628 (ΦΕΚ 230 Τ.Β', 6-5-2001) και στην Α' Λυκείου. Απόφαση αρ. Γ2/627 (ΦΕΚ 230 Τ.Β', 6-5-2001) και Υπ. Απόφαση Γ2/6077 (ΦΕΚ 1558 Τ.Β', 21-11-2001).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α.Ε)

- Ωστόσο, υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και συγκεκριμένα συμβούλων σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού για τα ΑμεΑ, αλλά και απουσία συμβουλευτικής στήριξης και ενημέρωσης των οικογενειών ατόμων με αναπηρία, με στόχο την παροχή βοήθειας για την ενεργοποίηση των παιδιών τους (Δελλασούδας, 2004· Κασσωτάκης, 2002).
- Επίσης, υπογραμμίζεται η έλλειψη εξειδικευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού και η ανάγκη για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε περίπτωση μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος, ενώ η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση λαμβάνει την τελευταία θέση μεταξύ των παρεχόμενων υπηρεσιών (Κοτσόβολης, 2011).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Αναγκαιότητα έρευνας

- Κατά συνέπεια, προκύπτει η ανάγκη να ενισχυθεί από την πολιτεία ο θεσμός της Συ.Ε.Π. και της επαγγελματικής κατάρτισης, ώστε να υπάρχουν ειδικοί σύμβουλοι και ειδικοί επαγγελματικής εκπαίδευσης με γνώσεις και κατάλληλες δεξιότητες. Η σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα, οι ραγδαίες αλλαγές στην αγορά εργασίας και στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον κάνουν ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη για αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης (Fedorov & Tretyakova, 2016).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός

- Σε αυτή την κατεύθυνση, οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής έχουν την πρωταρχική ευθύνη για τη μετάβαση των ΑμεΑ στην ενήλικη ζωή (Morningstar & Benitez, 2013).
- Άλλωστε, το γεγονός ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έρχονται αντιμέτωποι με πολλά εμπόδια όσον αφορά στη συμμετοχή τους στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην απασχόληση σε σχέση με τους τυπικής ανάπτυξης συνομηλίκους τους (Sanford et al., 2011), οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται ότι έχουν έλλειμμα γνώσεων και ικανοτήτων γύρω από θέματα σχετικά με τη διαδικασία μετάβασης και την επαγγελματική προετοιμασία (Li, Bassett, & Hutchinson, 2009).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

- Σε αυτό το πλαίσιο, οι απόψεις του προσωπικού, το οποίο θα αναλάβει την εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, θα πρέπει να συμπίπτουν με τη φιλοσοφία του νόμου ώστε να γίνουν κατ' ουσίαν αρωγοί στην προσπάθεια **ενσωμάτωσης τους στον σχολικό και στη συνέχεια στον κοινωνικό ιστό** (Δελλασούδας , 2004, σελ. 41 - 44).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ηθική και διδακτική πρακτική

- Γεγονός αποτελεί πως σε κάθε τομέα δραστηριοποίησης του ανθρώπου διαμορφώνεται το αντίστοιχο ήθος: Ηθος κοινωνικό, επιστημονικό, επαγγελματικό (του εμπόρου, του γιατρού, του δικηγόρου), ήθος θρησκευτικό, πολιτικό κλπ (Βώρος, 2002 :2).
- Αν και η επαγγελματική ηθική για εκπαιδευτικούς δεν απαντάται σε κανένα αναλυτικό πρόγραμμα καμιάς παιδαγωγικής σχολής, ούτε και εμπεριέχεται σε κάποιο άλλο γνωστικό αντικείμενο με άλλο τίτλο (Brezinka, 1999:348) ωστόσο, για την επίτευξη «ήθους» στους μαθητές προαπαιτούμενο αποτελεί η ηθική διάσταση του διδακτικού ρόλου του εκπαιδευτικού και γενικότερα της **διδακτικής πρακτικής**, για την επίτευξη της οποίας απαιτούνται πέντε βασικά στοιχεία – συνθήκες που πρέπει να υπάρχουν κατά τη διδασκαλία: τιμιότητα, θάρρος, φροντίδα, δικαιοσύνη και πρακτικό πνεύμα (Φύκαρης, 2010 :203-204).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Η ηθική στην εκπαίδευση

- Ωστόσο, για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης η «ηθική» προσδιορίζεται ως η εκφρασμένη εξωτερίκευση θεμελιωδών αξιών ηθικής και επαγγελματικής δεοντολογίας (Σιδηρόπουλος, 2012 :2).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Η ανάδειξη των αντιλήψεων

- Ως αποτέλεσμα η έρευνα είναι ελλιπής ενώ αποτελείται, κατά κύριο λόγο από μελέτες που εστιάζουν στο προφίλ του εκπαιδευτικού που καλείται να «διδάξει» το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, με όρους ακαδημαϊκής επάρκειας (Hoskin & Fawcett, 2014).
- Τέτοιες έρευνες, αν και χαρακτηρίζονται ως ανεκτίμητες για τον εντοπισμό των εμποδίων που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί, σπάνια αναδεικνύουν τις βαθύτερες αντιλήψεις των εκπαιδευτικών οι οποίες και καθοδηγούν **τη εκφρασμένη ηθική** (διδασκτική πρακτική) σε θέματα Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού των μαθητών τους.
- Κατά συνέπεια η ανάδειξη των αντιλήψεων αυτών θα προσφέρει επαγγελματική κατάρτιση για τους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, καθώς και περαιτέρω ανάπτυξη στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, με τη μορφή της εκπαίδευσης για περισσότερο ενταξιακές πρακτικές (Forlin, 2010b).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Κεντρικό Ερώτημα

- Πως αντιλαμβάνονται την ηθική για τη διδασκαλία του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού οι εκπαιδευτικοί του Ενιαίου Ειδικού Επαγγελματικού Γυμνασίου Λυκείου Αγίου Δημητρίου;

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Υποερώτημα

- Τι σημαίνει η διδακτική πρακτική για την ηθική διάσταση του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού;
- Τι σημαίνει η ειδικότητα του εκπαιδευτικού για την ηθική διάσταση του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού;

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Μεθοδολογικό πλαίσιο

- Αξιοποιείται ποιοτική ερευνητική μεθοδολογία.

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ερευνητικός σχεδιασμός

- Τα δεδομένα της έρευνας συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων , ατομικών, συνεντεύξεων. Οι συνεντεύξεις αυτές πραγματοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα Οκτωβρίου 2018- Δεκεμβρίου 2018.
- Δέκα (10) εκπαιδευτικοί που «διδάσκουν» το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο-Λύκειο Αγίου Δημητρίου κλήθηκαν να συζητήσουν τις εμπειρίες από τη διδασκαλία του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ερευνητική διαδικασία συλλογής δεδομένων

- Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνά μας διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο-Λύκειο Αγίου Δημητρίου. Ο μέσος όρος (Μ.Ο) ηλικίας των εκπαιδευτικών ήταν τα 32 έτη. Οι ειδικότητες των εκπαιδευτικών που κλήθηκαν να συμμετέχουν στις συνεντεύξεις ήταν οι εξής: Γεωπονίας (3), Τεχνολογίας Τροφίμων (2), Φυσικής Αγωγής (2), Τεχνολογίας (2) και Πληροφορικής (1).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ερευνητική διαδικασία συλλογής δεδομένων

- Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης δεν υπερέβη τα τριάντα (30') λεπτά της ώρας.
- Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκαν σχετικές σχολικές αίθουσες, οι οποίες και, ευγενικά, παραχωρήθηκαν.
- Για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων δημιουργήθηκαν σχετικά πρωτόκολλα
- Στη συνέχεια οι συνεντεύξεις, απομαγνητοφωνήθηκαν και μεταγράφηκαν σε επεξεργαστή κειμένου (ηλεκτρονικό υπολογιστή).

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Ευρήματα

- Η αποδελτίωση των συνεντεύξεων καταδεικνύει ότι οι εκπαιδευτικοί τηρούν στερεοτυπικές αντιλήψεις για την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Συγκεκριμένα α) αντιλαμβάνονται το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό (Σ.Ε.Π.) ως μάθημα προς αποστήθιση, β) αντιμετωπίζουν την ανάθεση του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού ως εμπόδιο για την εκπλήρωση των διδακτικών καθηκόντων της κύριας ειδικότητάς τους, γ) αναγνωρίζουν, σιωπηρά, ότι η διδασκαλία του μαθήματος συνδέεται με τη συμπλήρωση του διδακτικού ωραρίου τους.

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Μάθημα προς αποστήθιση

- **Η επανάληψη μητρή της μαθήσεως**

«χτες έκανα μάθημα κανονικά... (δεν έκαναν φασαρία) »
(Παναγιώτης)

« από τους πέντε (5) λείπουν οι τρεις (3)...οπότε όταν έρχονται λέμε τα ίδια και τα ίδια» (Μαρία)

- **Απουσία κριτικής αυτογνωσίας και κοινωνιογνωσίας**

«ο επαγγελματικός προσανατολισμός παραμένει ο ίδιος....οι συνθήκες δεν έχουν αλλάξει από τότε που το κάναμε εμείς (ως μαθητές)» (Παναγιώτης)

«Και εμείς στην ηλικία τους τα ίδια λέγαμε» (Γεωργία)

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Εμπόδιο για την εκπλήρωση των εκπαιδευτικών καθηκόντων

- **Προτεραιότητα στο μάθημα της κύριας ειδικότητας του εκπαιδευτικού**

Είναι τρίωρο το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού... (είναι πολλές οι ώρες) (Μαρία)
κάποια στιγμή θα τους κάνω μόνο Τεχνολογία (Περικλής)

- **Το σχολικό πλαίσιο αποθαρρύνει την ενασχόληση με το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό**

αν δεχτεί ο μαθητής και είναι ευνοϊκό το πλαίσιο....αλλά στα πλαίσια του σχολείου δεν σκάβουμε (Γεωργία)
Είναι και το ΚΕΣΥ που μπορεί να βοηθήσει (τους παραπέμπω εκεί) (Αναστασία)

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Συμπεράσματα

- Η πρακτική των εκπαιδευτικών, που αναλαμβάνουν τη διδασκαλία του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.) στα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια, αναλώνεται σε δραστηριότητες εμπέδωσης της ύλης, όπως αυτή καταγράφεται στα σχετικά σχολικά εγχειρίδια. Απουσιάζει, παντελώς, οποιαδήποτε δραστηριότητα κριτικής αυτογνωσίας και κοινωνιογνωσίας.
- Η ανάθεση του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού καταγράφεται, ως μια άτυπη παραχώρηση ωρών διδασκαλίας προκειμένου αφενός να συμπληρωθεί το υποχρεωτικό ωράριο διδασκαλίας, αφετέρου να διδαχτούν οι μαθητές τα μαθήματα της κυρίας ειδικότητας του εκπαιδευτικού. Μια τέτοια συμβιβαστική πρακτική θέτει σε δεύτερη μοίρα την γνωριμία με τον εαυτό και την προώθηση της κριτικής και κοινωνικής αυτογνωσίας. Σε αυτό το πλαίσιο συμβάλλουν η ανάθεση του σχετικού μαθήματος σε εκπαιδευτικούς που δεν έχουν πραγματοποιήσει σχετικές σπουδές στη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό με το σκεπτικό της συμπλήρωσης του υποχρεωτικού ωραρίου τους.
- Κατά συνέπεια, τέτοιες πρακτικές, δεν συμβάλλει στην ενδυνάμωση των μαθητών που φοιτούν σε Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια.

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Προτάσεις

- Κρίνεται επιβεβλημένη η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών οι οποίοι και αναλαμβάνουν τη διδασκαλία του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε σχετικά θέματα (αναπηρία). Στην επιμόρφωση αυτή θα πρέπει, υποχρεωτικά να συμμετέχουν και στελέχη της εκπαιδευτικής κοινότητας.
- Η επιμόρφωση αυτή αναμένεται: α) να απαγκιστρώσει το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό από την στείρα αποστήθιση και β) να συμβάλλει στην αξιοποίηση και ένταξη σχετικών θεματικών ενοτήτων στα πλαίσια του κύριου μαθήματος ειδικότητας του εκπαιδευτικού.

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια

Βιβλιογραφία

- Βώρος, Φ. Κ., (2002), «Περί ήθους ατόμων, κοινωνικών ομάδων, μελών της Κοινωνίας ενεργών». Ανακτήθηκε από <http://www.voros.gr/fil.html>
- Brezinka, W., (1999), «Το επαγγελματικό ήθος του δασκάλου - ένα παραμελημένο πρόβλημα της εκπαιδευτικής πολιτικής» στο Πυργιωτάκης, Ι. & Κανάκης, Ι. (επιμ.) Παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση – Μύθος ή Πραγματικότητα, Αθήνα: Γρηγόρη Δελλασούδας, Λ. (2004). Εισαγωγή στην ειδική παιδαγωγική: Σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός ατόμων με αναπηρία. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Δελλασούδας Λ. (2005), Φιλανθρωπική και πνευματική διακονία της εκκλησίας και κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες, αυτόεκδοση, Αθήνα
- Hoskin, J., & Fawcett, A. (2014). Improving the reading skills of the young people with Duchenne muscular dystrophy in preparation for adulthood. British Journal of Special Education, Nasen, 41(2), σσ. 172- 190.
- Κασσωτάκης, Μ. (2002). Ο ρόλος του συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού στην εκπαίδευση και την απασχόληση. Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, 62-63, 21-35.
- Κοτσόβολης, Ν. (2011). Καταγραφή προβλημάτων και προτάσεις βελτίωσης των υφισταμένων δομών του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στη γενική, επαγγελματική και τεχνολογική εκπαίδευση της χώρας μας. Πρακτικά 2ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ανωτάτης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.) – «Τεχνολογικές Εξελίξεις και Διδακτικές Εφαρμογές στην ΤΕΕ. Καινοτομικές δράσεις και προοπτικές ανάπτυξης», Αθήνα: 16 – 17 Δεκεμβρίου 2011

Βιβλιογραφία

- Li, J. Y., Bassett, D. S., & Hutchinson, S. R. (2009). Secondary special educators' transition involvement. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 34(2), 163–172. doi: org/10.1080/13668250902849113
- Morningstar, M. E., & Benitez, D. T. (2013). Teacher training matters: The results of a multistate survey of secondary special educators regarding transition from school to adulthood. *Teacher Education and Special Education*, 36(1), 51–64. doi: 10.1177/0888406412474022
- Sanford, C., Newman, L., Wagner, M., Cameto, R., Knokey, A. M., & Shaver, D. (2011). *The Post – High School Outcomes of Young Adults with Disabilities up to 6 Years after High School: Key Findings from the National Longitudinal Transition Study – 2 (NLTS2) NCSE 2011–3004*. Menlo Park, CA: SPI International.
- Σιδηρόπουλος, Δ. (2012), «Ηθική και επαγγελματική δεοντολογία και ποιότητα εκπαιδευτικού έργου» στο Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική, Περιοδική Ηλεκτρονική Έκδοση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), Τεύχος 3
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. & Δημητρόπουλος, Α. (1997). Τεχνικό Δελτίο Έργου «Μελέτη, σχεδιασμός κι ανάπτυξη προγραμμάτων ΣΕΠ σ επίπεδο σχολικής μονάδας και Κέντρου ΣΕΠ για άτομα με ειδικές ανάγκες και άτομα κοινωνικώς αποκλεισμένα». Αθήνα: ΥΠΕΠΘ/ΠΙ – 2ο ΚΠΣ.
- Φύκαρης, Ι. (2010), Σύγχρονες Διαστάσεις του Διδακτικού Έργου και Ρόλου του Εκπαιδευτικού – όρια και δυνατότητες. Αθήνα: Κυριακίδη

Η ηθική των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια